

**ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ТА МІСЦЕ СЕРЕД НИХ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА**

**SOURCES OF LEGAL REGULATION OF WORKING HOURS OF POLICE OFFICERS
AND THE PLACE OF LABOR LAW NORMS AMONG THEM**

У статті акцентовано увагу на тому, що правове регулювання діяльності Національної поліції базується на розгалуженій системі нормативних актів різної ієрархічної належності. Проаналізовано сукупність міжнародних актів, положення національного законодавства, а також відомчі підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють окремі сторони трудової діяльності поліцейських. Встановлено місце норм трудового права в системі джерел правового регулювання трудової діяльності поліцейських. Наголошено, що основним законодавчим актом, що регулює трудові та тісно пов'язані з ними відносини є Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Даний нормативно-правовий акт регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини. Зроблено висновок, що діяльність поліції ґрунтується на розгалуженій системі нормативних актів, які відносяться до різних ієрархічних рівнів, починаючи від міжнародних договорів, декларацій і концепцій та закінчуючи підзаконними актами, відомчими наказами, що видаються безпосередньо в межах функціонування Національної поліції України. Окрім того, джерела правового регулювання Національної поліції в цілому, відносяться до різних галузей права. Водночас, в межах всього масиву юридичних джерел трудово-правові норми мають базисне, основоположне значення в контексті регулювання відносин, що виникають з питань регулювання робочого часу працівників поліції. Окрім того, варто констатувати єдність та диференціацію правового регулювання робочого часу поліцейських, яке простежується у розмаїтті трудових норм права. Так, регулювання робочого часу зазначеної категорії працівників одночасно засновується на загальних нормах трудового права, які відносяться до всіх суб'єктів трудового права, а також спеціальних, що мають відношення безпосередньо до сфери діяльності поліцейських.

Ключові слова: *правове регулювання, робочий час, джерела правового регулювання, робочий час поліцейських.*

The article focuses on the fact that the legal regulation of the National Police is based on an extensive system of normative acts of different hierarchical affiliation. A set of international acts, provisions of national legislation, as well as departmental subordinate legal acts regulating certain aspects of the work of police officers were analyzed. The place of norms of labor law in the system of sources of legal regulation of labor activity of police officers is established. It is emphasized that the main legislative act regulating labor and closely related relations is the Labor Code of Ukraine dated 10.12.1971 No. 322-VIII. This normative legal act regulates the labor relations of all employees, contributing to the growth of labor productivity, improvement of the quality of work, increasing the efficiency of social production and, on this basis, raising the material and cultural standard of living of workers, strengthening labor discipline and gradually

transforming work for the benefit of society into the first vital need every able-bodied person. It was concluded that the police activity is based on an extensive system of normative acts that refer to different hierarchical levels, starting from international treaties, declarations and concepts and ending with by-laws, departmental orders issued directly within the framework of the functioning of the National Police of Ukraine. In addition, the sources of legal regulation of the National Police as a whole refer to different branches of law. At the same time, within the entire array of legal sources, labor law norms have a basic, fundamental importance in the context of regulating relations arising from issues of regulating the working hours of police officers. In addition, it is worth stating the unity and differentiation of the legal regulation of working hours of police officers, which can be traced in the diversity of labor norms of the law. Thus, the regulation of working hours of the specified category of employees is simultaneously based on the general norms of labor law, which apply to all subjects of labor law, as well as special ones that are directly related to the sphere of activity of police officers.

Key words: *legal regulation, working hours, sources of legal regulation, working hours of police officers.*

Постановка проблеми. Проблематика закріплення та вираження права у писаних юридичних актах органами державної влади, в усі часи була предметом наукових пошуків учених. Ключовим питанням в даному аспекті було те, що важливіше, право писане чи право об'єктивне. В середовищі цих наукових дискусій з'явилась концепція позитивного права. Як пише С.С. Алексєєв: «Позитивне право – це реальний, існуючий у законах, інших документах, фактично відчутний нормативний регулятор, на основі якого визначається юридично дозволена і юридично недозволена поведінка і суди та інші державні установи виносять юридично обов'язкові імперативно-владні рішення» [1, с. 18]. У цьому аспекті, позитивне право являє собою інституціональне утворення; воно існує у вигляді зовнішніх об'єктивованих інститутів, формалізованих юридичних норм, виражених у законах та підзаконних нормативно-правових актах [2, с. 68].

Неможливо однозначно визначитись щодо правильності або неправильності розуміння концепції позитивного права, проте одне є безспірним – це важливість правових джерел в юридичній дійсності, адже саме вони дають праву практичний вияв у форматі санкціонованих державою та загальноприйнятих в суспільстві правових норм, за допомогою яких регулюються різноманітні суспільні відносини. Як приклад, регулювання робочого часу поліцейських, має власний набір правових джерел різної галузевої приналежності. Окреме місце серед останніх займають норми трудового права, роль яких заслуговує окремого наукового опрацювання.

Стан дослідження. Робота Національної поліції, та правоохоронних органів в цілому, неодноразово ставали предметами наукових досліджень. Серед вчених, які займались науковою розробкою в означеному напрямі, можна виділити праці В.В. Андрєєва, Н.М. Вапнярчук, С.Ю. Головіна, Г.С. Гончарова, М.М. Дорогих, М. І. Єропкіна, В.В. Жернакова, В.Ф. Захарова, С.О. Іванова, Р.А. Калюжного, А.П. Ключниченка, Т.О. Коломоєць, В.В. Конопльова, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, К.Ю. Мельника та багатьох інших. Однак, незважаючи на широку доктринальну опрацьованість діяльності Національної поліції, специфічні питання функціонування цього органу та роботи його службовців, зокрема, в розрізі системи джерел правового регулювання робочого часу поліцейських залишаються без належної уваги вчених.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в аналізі джерел правового регулювання робочого часу поліцейських, а також встановлення місця серед них норм трудового права. Враховуючи окреслену мету визначено наступні завдання: встановити рівні джерел правового регулювання робочого часу поліцейських; проаналізувати галузеву приналежність нормативних актів, норми яких регламентують зміст та тривалість робочого часу поліцейських; визначити місце норм трудового права серед всього масиву опрацьованих джерел.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що стаття є першою науковою роботою в межах якої проаналізовано сукупність нормативно-правових актів, які є джерелами правового регулювання робочого часу та трудової діяльності поліцейських в цілому, а також акцентовано увагу на місці норм трудового права серед інших джерел правового регулювання робочого часу поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Варто відмітити, що чинне законодавство України, яке регулює діяльність Національної поліції України закріплює, що в своїй діяльності поліція керується

Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [3]. Виходячи з цих положень, усі правовідносини, що виникають в контексті роботи Національної поліції та поліцейських, регламентуються наведеною сукупністю нормативних актів де найпершими та найвищими за ієрархією є Конституція України та норми міжнародного права.

Так, основним джерелом правового регулювання трудових відносин всіх категорій працівників є Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. В даному нормативно-правовому акті закріплюються основні юридичні гарантії для всіх працюючих осіб, у тому числі співробітників поліції. Так, відповідно до статті 43 Конституції кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом [7]. Окрім цього, в Конституції закріплено низку загальноправових принципів, які мають пряме відношення до сфери правового регулювання як суспільних відносин в цілому, так і суспільних відносин в царині регулювання робочого часу поліцейських. Наприклад, стаття 3 Основного закону вказує, що людина і життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [7].

Таким чином, Конституція – це основне джерело правового регулювання як трудової діяльності, так і інших галузей суспільно життя українців, який встановлює національну основу правового регулювання, зокрема, у питанні регулювання робочого часу поліцейських. До того ж, Конституція визначає цінність людини, показує гуманістичну направленість держави, а також привалювання права у вигляді закону в контексті регулювання суспільних відносин.

Що ж стосується міжнародних нормативно-правових актів, то на працівників поліції, як і на інші категорії працівників, розповсюджуються норми Європейської соціальної хартії від 03.05.1996, які встановлюють стандарти регулювання трудової діяльності, зокрема, в контексті регулювання робочого часу та часу відпочинку. Положення документу проголошують, що всі працівники мають право на справедливий, безпечний та здорові умови праці [4]. Дані аспекти зокрема передбачають те, що сторони підписання Хартії, зокрема Україна, зобов'язані:

- встановити розумну тривалість робочого дня та тижня і поступово скорочувати робочий тиждень настільки, наскільки це дозволяє підвищення продуктивності праці та інші відповідні фактори;

- встановити оплачувані державні святкові дні;

- встановити щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше чотирьох тижнів;

- усунути ризики, що властиві роботам з небезпечними або шкідливими для здоров'я умовами праці, а у випадках, коли усунути або достатньою мірою зменшити такі ризики ще неможливо, встановити для працівників, зайнятих на таких роботах, скорочену тривалість робочого часу або додаткові оплачувані відпустки;

- забезпечити шотижневий відпочинок, який по можливості має збігатися з днем, що за традиціями або звичаями відповідної країни чи регіону визнається днем відпочинку;

- забезпечити, щоб працівники, зайняті на роботах у нічний час, користувалися заходами, які враховують особливий характер такої роботи і таке інше [4].

В цьому ж контексті варто звернути увагу на видану Організацією Об'єднаних Націй Загальну декларацію прав людини від 10.12.1948, яка також є джерелом правового регулювання робочого часу поліцейських, а також інших категорій працівників на території України. Цікавими для нашого дослідження є положення, які містяться у статтях 23 та 24 Декларації де вказано: «Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливий і сприятливий умови праці та на захист від безробіття. Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду,

яка забезпечує гідне людині існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення. Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів. Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку» [5].

В контексті нормотворчої діяльності Організації Об'єднаних націй також необхідно відмітити Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. В статтях цього міжнародного документу проголошується наступне: «Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту з метою повного здійснення цього права, включають програми професійно-технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні і економічні свободи людини. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема: а) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим: і) справедливую зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватися умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю; ii) задовільне існування для них самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту; б) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни; с) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації; д) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні» [6]. Разом із цим в документі зазначається про те, що права, проголошені в Пакті, повинні здійснюватися без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини [6].

Отже, міжнародні акти визначають базові, основоположні стандарти та принцип регулювання та розподілу робочого часу всіх працівників, з огляду на всі їх базові права в трудовій та інших сферах. Тобто, як джерела правового регулювання робочого часу поліцейських, міжнародні акти є «договірними», визначеними світовою спільнотою моделями належного впливу права на суспільні відносини. Однак, щоб норми міжнародних документів мали реальну дію, національні правові механізми повинні відповідати їм, у зв'язку із чим, вагоме значення в контексті правового регулювання тих або інших суспільних відносин мають національні законодавчі акти.

Варто відзначити, що основним законодавчим актом, що регулює трудові та тісно пов'язані з ними відносини є Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (далі – КЗпП). Даний нормативно-правовий акт регулює трудові відносини всіх працівників, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих, зміцненню трудової дисципліни і поступовому перетворенню праці на благо суспільства в першу життєву потребу кожної працездатної людини. Тобто, цей нормативний акт є основою законодавства про працю, яке регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами [8]. КЗпП на основі Конституції України встановлює «класичну» модель роботи на підприємствах, установах та організаціях, основи правового регламенту праці, які знаходять уточнення в межах спеціального законодавства.

В цьому контексті спеціальним нормативно-правовим актом є Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. В його положеннях визначається, що Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Закон визначає різновиди робочого часу поліцейських, а також особливості його розподілу [9].

Значна кількість джерел правового регулювання робочого часу поліцейських концентрується на рівні відомчих нормативних документів, а саме в наказах, що видаються в сфері безпосереднього функціонування Національної поліції. В науковій літературі наказ, як правило, тлумачиться як розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, організації, установи на правах єдиноначальності й у межах своєї компетенції. Накази видають на основі і для виконання законів, постанов і розпоряджень уряду, наказів та директивних вказівок вищих

органів [10]. На думку Н.Ф. Лати наказ – правовий акт, виданий з метою вирішення основних і оперативних завдань органів виконавчої влади чи його керівником, що діє на основі єдиноначальності, містить вимогу необхідності вчинення будь-якої дії або утримання від неї широкому колу організації та посадовим особам незалежно від підпорядкування та форм власності [11, с. 74]. За словами Б.І. Сазонова, наказ – це правовий документ, що починає управлінський цикл, у силу чого адекватне сприйняття закладеної у ньому інформації має важливе значення для всієї організації управління [12, с. 112; 13, с. 31].

Таким чином, накази це документи що видаються в межах діяльності Національної поліції, в середині її структури з питань організації поточного функціонування органу та виражають в собі волю керівника. Досить часто норми подібних документів регламентують різні аспекти розподілу робочого часу працівників поліції. Так, можна відмітити такі накази Національної поліції як наказ НПУ «Про затвердження внутрішнього розпорядку дня поліцейських, державних службовців та працівників апарату центрального органу управління поліції» від 30.07.2016 № 654; наказ НПУ «Про перенесення робочих днів у 2019 році для поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції» від 22.04.2019 № 382; наказ НПУ «Про заходи із забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах загрози коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 20.03.2020 №240 і таке інше.

Висновок. Таким чином, проведений аналіз показав, що діяльність поліції ґрунтується на розгалуженій системі нормативних актів, які відносяться до різних ієрархічних рівнів, починаючи від міжнародних договорів, декларацій і концепцій та закінчуючи підзаконними актами, відомчими наказами, що видаються безпосередньо в межах функціонування НПУ. Окрім того, джерела правового регулювання Національної поліції в цілому, відносяться до різних галузей права. Водночас, в межах всього масиву юридичних джерел трудової норми мають базисне, основоположне значення в контексті регулювання відносин, що виникають з питань регулювання робочого часу працівників поліції. Окрім того, варто констатувати єдність та диференціацію правового регулювання робочого часу поліцейських, яке простежується у розмаїтті трудових норм права. Так, регулювання робочого часу зазначеної категорії працівників одночасно засновується на загальних нормах трудового права, які відносяться до всіх суб'єктів трудового права, а також спеціальних, що мають відношення безпосередньо до сфери діяльності поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. *Философия права*. М. : Норма, 1997. 588 с.
2. Єрохін С.В. Роль посередництва у вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) : дисертація. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2008. 180 с.
3. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Європейська соціальна хартія: міжнародний документ від 03.05.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст. 2096.
5. Загальна декларація прав людини: декларація, міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: пакт, міжнародний документ від 16.12.1966. *Офіційний веб-портал законодавства України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_042.
7. Конституція України : закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Ст. 2598.
8. Кодекс законів про працю України: кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50.
9. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
10. Брус М. П. Українське ділове мовлення : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Третє доповнене видання. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2014. 306 с.
11. Лата Н. Ф. *Адміністративно-правове регулювання нормотворчої діяльності органів виконавчої влади* : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07, Київський національний торговельно-економічний університет, Київ. 2004. 198 с.
12. Сазонов Б. И. Информационная система министерств: содержание и правовое регулирование. *Советское государство и право*. 1976. № 3. 112 с.
13. Босенко М. О. Поняття та ознаки наказу як різновиду правового акту в органах внутрішніх справ України. *Юридичний вісник*. 2011. № 3(20). С. 31–33.